

**ОСВІТНІ ВТРАТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
З ПРИРОДНИЧОЇ ГАЛУЗІ НА АДАПТАЦІЙНОМУ ЦИКЛІ
БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Сіпій В. В.

*кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Концептуальні засади реформи загальної середньої освіти в Україні закладено у Концепції «Нова українська школа» та закріплено Законах України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020). Згідно чинного законодавства, на рівні базової середньої освіти, освіта здійснюється у гімназіях – закладах середньої освіти II ступеня. Хоча перейменування та реорганізація закладів освіти ще триває, але у всіх закладах загальної середньої освіти на адаптаційному циклі базової середньої освіти (5–6 класи) починаючи з 2023–2024 навчального року впроваджується Державний стандарт базової середньої освіти (2020) [1].

Типова освітня програма для 5–9 класів загальної середньої освіти (2021) [2], на відміну від своєї попередниці Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня (2018) [3] передбачає варіативність модельних навчальних програм, що реалізують зміст природничої освітньої галузі у 5–6 класах. Природнича освітня галузь на адаптаційному циклі базової середньої освіти може реалізовуватись через вивчення таких навчальних

предметів: інтегрований курс «Пізнаємо природу» (3 модельні навчальні програми), інтегрований курс «Довкілля» (1 модельна навчальна програма), інтегрований курс «Природничі науки» (2 модельні навчальні програми).

Всі інтегровані курси, що реалізують вивчення природничої галузі відповідають Державному стандарту базової середньої освіти, але суттєво відрізняються логікою побудови навчального курсу, та ядром знань, що формуються у здобувачів освіти. Це зумовлює наявність освітніх розривів у знаннях, уміннях та навичках учнів, сформованої у них компетентності в галузі природознавства. Ця проблематика знайома вищим навчальним закладам при переведенні студентів з одного закладу вищої освіти до іншого в студента може виникати академічна різниця зумовлена відмінністю освітніх програм. Хоча при цьому заклади освіти можуть бути одного профілю.

Пропедевтика фізичних, біологічних, географічних та хімічних знань у підручниках, що реалізують різні модельні навчальні програми суттєво різняться [4]. Так фізичний складник природничої освітньої галузі у різних підручниках складає від 5 % до 58% навчального матеріалу.

В умовах воєнного стану в Україні значна кількість внутрішньо переміщених осіб. Здобувачі загальної середньої освіти вимушено змінили навчальний заклад, переїхавши разом з сім'ям у більш відділенні від зони бойових дій регіони України. В іншому закладі загальної середньої освіти навчання може відбуватись за іншою модельною навчальною програмою.

Крім освітніх втрат зумовлених переміщенням здобувачів освіти між закладами освіти накладаються освітні втрати зумовлені

порушенням традиційного перебігу освітнього процесу з без пекових міркувань.

Учні, що навчаються у 6 класі в 2023–2024 навчальному році відчули перші такі порушення, що призвели до перших їх освітніх втрат, навчаючись у 2 класі у 2019–2020 навчальному році. В зв'язку з запровадженням довготривалих карантинних обмежень через пандемію COVID-19 та запровадженням нового для них дистанційного навчання, що найменш ефективним було саме на ланці початкової освіти.

У 2022–2023 навчальному році учні навчались в 5 класах без паперових версій підручників, які не вдалось надрукувати вчасно в умовах війни. Ракетні удари по критичній інфраструктурі з жовтня 2022 року до березня 2023 року спричинили довготривалі відключення електроенергії, що ще більше ускладнило навчання без паперових версій підручників, оскільки за умов відсутності світла електронною версією скористатись неможливо.

Таким чином учні, що здобувають освіту на адаптаційному циклі базової середньої освіти мають найбільші освітні втрати зумовлені різними чинниками. Освітніх втрати мають накопичувальний ефект.

На нашу думку підходи до компенсації освітніх втрат обов'язково мають враховувати граничного допустиме навчальне навантаження на здобувачів освіти. Освітній процес потребує створення індивідуальних освітніх траєкторій учнів, оскільки освітні втрати у кожного учня різні. Потребують унормування процеси оплати праці додаткового педагогічного навантаження вчителів закладів загальної середньої освіти.

В умовах необхідності організації навчання за дистанційною формою, слід звернути увагу на недопущення формування освітніх розривів, мінімізації освітніх втрат здобувачів освіти.

Література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnovyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Типова освітня програма для 5–9 класів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf>
3. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/typovi-programu-2-11/20180420-tipov-osvitnya-programa-5-9-nmo-405.docx>
4. Засєкін Д. О. Пропедевтика фізичних знань у підручниках природознавчих курсів 5-го класу. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць. 2022. Вип. 28. С. 45–61. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733940>